

IJS

WELJA, LATEN WE EENS DENKEN AAN het ijs in onzen — nu alweer bijna verdwenen — ijsloozen winter. Onze schilders hebben zich verlustigd in het winterlandschap en met voorliefde hun „wintertjes” op het doek gebracht. Breughel, Avercamp, Verstralen, Van der Neer, Mauve, Breitner, en nog veel meer penseelkunstenaars hebben ons den winter doen zien. Den winter — en hun gedachten over den winter. Ze zijn bekoord door sneeuw en ijs, door de boomen, die hun groenen sier wisselden met den blanken of die in diepe zwartheid oprezen met hun getakte boven het smetteloos wit — door de huizen, de stukken stad in winterarmoe of... rijkdom — door de lichten, de grauwe of de heldere — door den dag en door den nacht, die met hun getemperd licht alles kleurden in koude tinten — door de menschen in hun winterleven.

Maar zoo zeg ik het toch nog veel te algemeen.

Albert Plasschaert, de fijne criticus, heeft op drie mogelijkheden gewezen: de mensch kan op zoo'n kunstwerk de hoofzaak zijn of ook het landschap of ook beide. En dan — als we dit weten, zegt hij — zijn we er nog niet.

Want — schilderijen zien is een kunst. Het is den schilder zien — het is blikken in de ziel van den kunstenaar — het is *zijn* eigenste voelen navoelen; *zijn* diepste denken nadenken. Er kan een eenheid zijn op de schilderij van den mensch en het landschap: dit laatste kan de stemming van den schilder weergeven, zooals de menschen het doen, die er in staan in hun bewegen of rusten.

De reproductie van het wintertje van Verstralen heeft wel iets weg van Avercamps „Ijsvermaak.” Alleen is het bij dezen kunstenaar alles veel lichter. Hij wil de blankheid van den winter doen zien; hij is bekoord door den witten winter — door de reinheid der kleuren. Overigens herinnert de groepeerings hier zeker aan Avercamp.

We zijn in den ouden tijd.

Die simpele molen vertelt er van — Hollandsch erfstuk, door de geslachten gezien als typeerend het Hollandsche landschap.

En die stadsmuren vertellen er van, die sterke muren, waarbinnen de veiligheid gewaarborgd schijnt, waarboven oprijzen hoge huizen met slanke gevels en nog hogere torens. Het leven leeft daarbinnen die wallen, het menschelijk leven der gezinnen en familiën: de rook wolkt op uit een schoorsteen. En die menschen vertellen er nog meer van — die oude tiepen van Hollands welvaren: kloek van bouw, gemanteld en gekraagd onder breeden hoed. En allen in vlug of minder vlug beweeg, glijdend, schuivend op het ijsvlak.

De schaatsen onder en dan zwevend: links, rechts en snel voorwaarts, zonder ander doel dan schuiven, schuiven, heen en terug. Of op de slee, achter de slee: genietend met die glijwagentjes in de frissche vrieslucht, die gezond maakt en gezond houdt. Blozend als rozen in de zomerzon en soms van wat anders nog dan van inspanning in het winterweer, als naar oud-Hollandsche zede het baantje wordt afgelegd twee aan twee: hupsche jongeling en fleurige deern, misschien met de hoop om straks ook nog op een anderen weg samen te wezen, in eer en deugd, in liefde en trouw, gelukkig onder Gods genadige bescherming.

274

Het is een bijzonder soort leven, dat leven op het ijs. Elken winter verlangen de liefhebbers er naar en hoe vaak worden ze teleurgesteld. Als 't maar niet vriezen wil of als de vorst maar even een dun vliesje op het water legt, tot de dooi alweer invalt en het vloertje in enkele uren wegs melt. Alleen, als de kou aanhoudt, is de baan al gauw sterk genoeg. Eerst breken zich nog wel de booten een geul en scheuren en kraken ze het jonge ijs tot schollen, maar het duurt niet lang, of de weerstand is te sterk en de brekers geven het op. Dan is de tijd van het nieuwe leven er. Durf-allen hebben al geprobeerd of de vloer sterk genoeg is en allengs hebben ook de voorzichtigen de deugdelijkheid geconstateerd. En dan is er opeens volop feest. In de pure lucht ademt de rasechte Hollander zoo vrij en hij rijdt z'n lijnen af op de banen, hij zwiert en zwenkt en keert en geniet van weer en weg. Hij ziet zijn wereld heel anders aan op die plaats, waar hij maar zelden komen kan. Het is, of al het bekende: molens en hoeven, boomen en torens er anders uitziet; in deze omgeving is hij thuis en toch lijkt ze hem iets vreemd-nieuws te hebben. En dit geeft er juist de bijzondere bekoring aan. Jonathan zegt in zijn opstel over „De schaatsenrijder,” dat een Nederlander geen Nederlander meer is als men hem schaatsen onder de voeten geeft. Dan is hij alleen maar schaatsenrijder, hij heeft een gedaanteverwisseling ondergaan. „De laarzen van zeven mijlen, die van Klein Duimpje een Gerrit Langbeen maakten, veranderen den houthakkersknaap niet meer dan de schaatsen den Nederlander, die hem aandoet.”

Ik geloof er niets van. Ik ben het veel meer eens met Philippona, die in deze sport iets echt-Hollandsch ziet; die meent, dat de liefde er voor als een erfgoed overgaat van geslacht op geslacht.

De vroegere winteroorlogen zouden het schaatsenrijden tot gewoonte hebben gemaakt. Het werd al spoedig een sport, een spel. En dit wintervermaak zou hier al lang de menschen allerlei genoegens hebben verschaft, voordat andere volken die kenden. Oude geschiedboeken vermelden, dat in de Middeleeuwen de bevolking dezer gewesten over het ijs elkander tegevoet trok om te vechten.

Die van Kennemerland en de West-Friezen, Hollanders en Stichtenaren gingen elkaar te lijf op het ijs of bezochten per schaats de landstreken der tegenpartij.

Uit den Spaanschen tijd kennen we ook de ijstochten en we herinneren ons het verhaal van Lambert Melisz, wiens kinderliefde zelfs den vijand trof, toen deze hem op den weg naar Hoorn tegenhield, waar hij zijn oude moeder door de slee wilde redden.

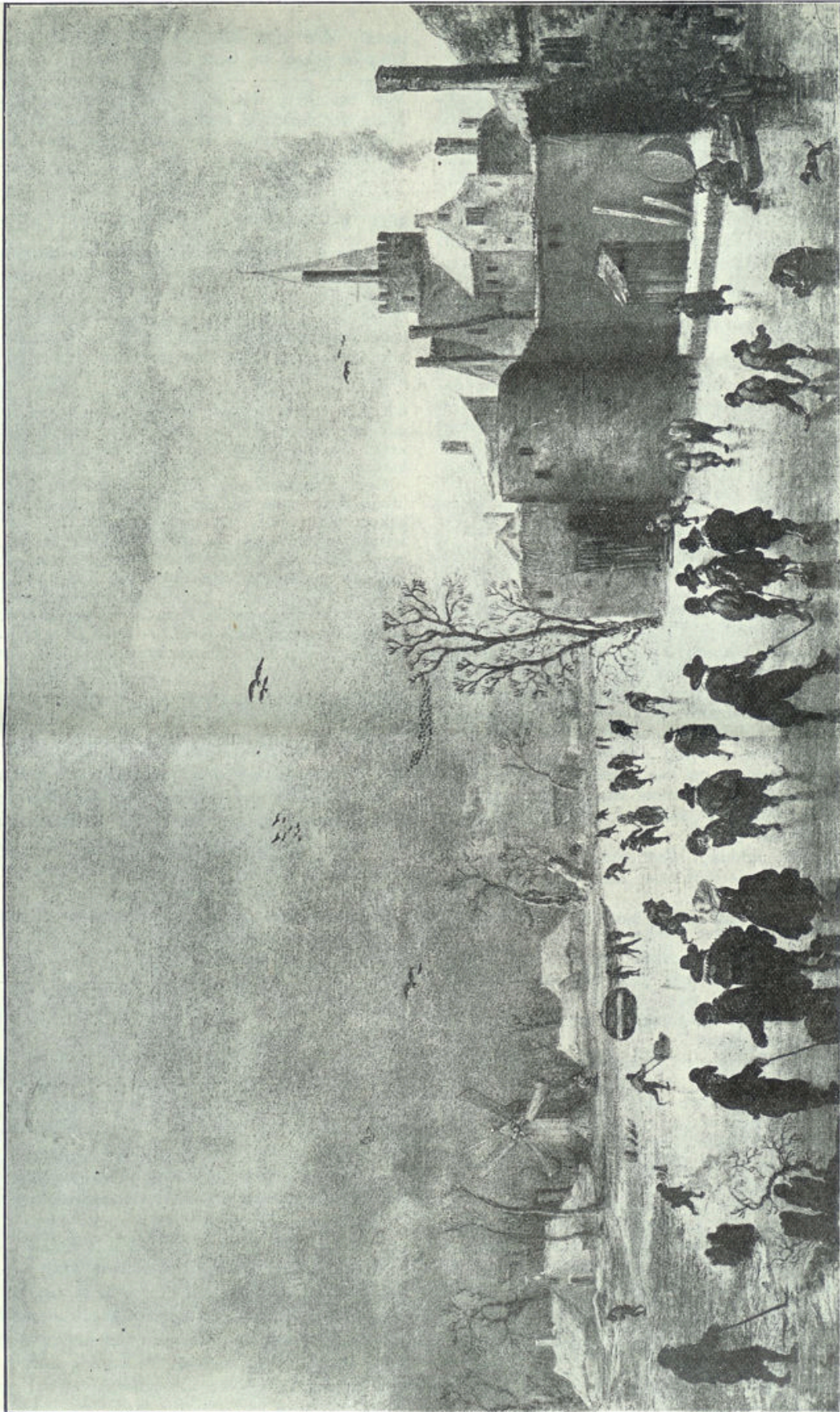
En wat zou er van ons land geworden zijn in den najaarswinter van 1672, toen Luxembourg over het ijs zijn troepen naar Den Haag wilde voeren, als niet een plotselinge dooi dit had verhinderd?

Het toeval wilde schreven sommigen. Wij weten het anders. God, Die Zijn ijs neerwerpt als stukken, zendt Zijn woord en doet het smelten. Hij redde ons land van den indringer.

Ijs. Het hoort bij het Hollandsche landschap.

Het waterland met zijn plassen en zijn vaarten moet wel in een strengen winter van nieuwe schoonheid doen genieten. Ook door de vriendelijke tooneeltjes, die er zich afspeelen op de gladde banen. A. L. v. H.

Naar een schilderij van Antonie Verstralen